Dr. M. Figatner.

PRVA POMOĆ KOD NEZGODA I NAGLIH OBOLENJA

PRVA POMOĆ

KOD NEZGODA I NAGLIH OBOLENJA

NAPISAO

DR. MILAN FIGATNER

SA 30 SLIKA

CIJENA 2 KRUNE

ZAGREB 1914.

U VLASTITOJ NAKLADI. — SVA PRAVA PRIDRZANA.

Sadržaj.

*

Predgovor.

Kad koga zadesi kakova nezgoda, svakoga je drugoga čovjeka prirodna dužnost, da mu nastoji pomoći, ali nije dosta dobra volja, nego treba i znati, kako ćeš unesrećeniku doista pomoći, jer bi mu inače mogao, kraj najbolje namjere, ljuto naškoditi. U svakoj težoj nezgodi treba odmah da se prizove liječnik, obavijestivši ga, što se dogodilo. Ali često, pače redovno unesrećenik bi još više stradao ili bi pače nastradao, da čeka na liječnika, pak zato je svaki neliječnik dužan da zna, što mu je u pojedinoj nezgodi činiti, da nemoćni unesrećenik čekajući stručnjačku pomoć ne dotrpi dalnju i težu štetu. Ispravna prva pomoć može unesrećeniku kadšto upravo spasiti život, a često ne samo boli olakšati, nego i znatno pospješiti ozdravu i očuvati trajnih štetnih posljedica.

Dakle **svrha ove knjižice nije, da se neliječnik nauči liječiti,** nego da se snadje i u

istinu sebi i svakomu bližnjemu u nezgodi i nesreći pomogne. Ako taj kratki naputak postigne, da se mnogi unesrećenik po njemu spasi ili barem, da mu se bezglavim i neispravnim pomaganjem ne nanese šteta, nije uzaludno pisan.

U Zagrebu, početkom 1914.

Dr. **Milan Figatner.**

Prva pomoć kod nezgoda i naglih obolenja.

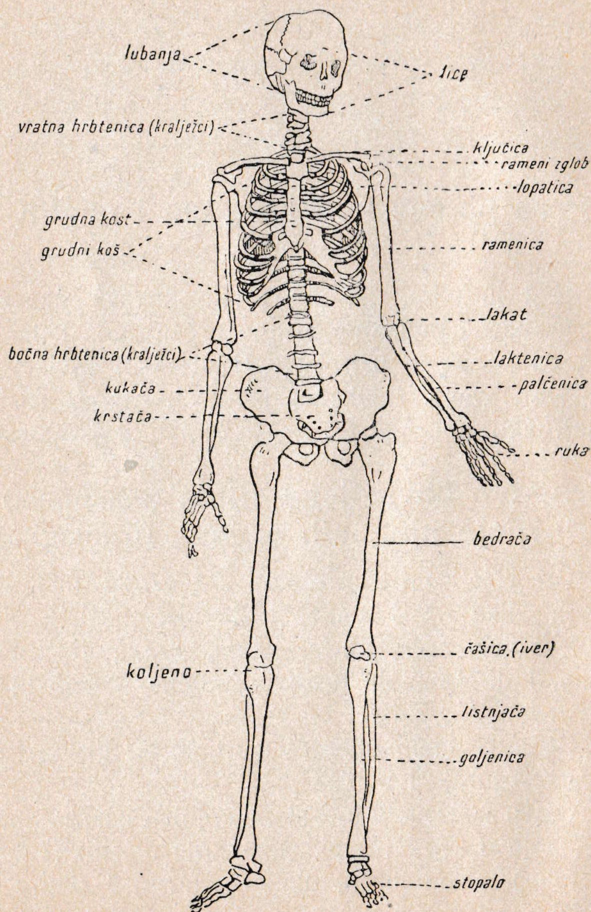
Kad hoćemo, da popravimo kakav pokvaren stroj, treba da poznamo njegov organizam. Jednako treba da poznamo ustrojstvo (anatomiju) čovječjega tijela i djelovanje (funkcije) njegovih organa (fiziologiju), ako hoćemo da unesrećeniku pomognemo.

Ustrojstvo čovječjega tijela (anatomija) **i djelovanje njegovih organa** (fiziologija).

Čovječje se tijelo sastoji od tvrdih dijelova: kostura (slika 1.), i iz mekih dijelova: mišičja, žila, živaca, tetiva, srca, pluća, jetara, slezene i drugih organa, koji ispunjuju tjelesne šupljine. Cijelo tijelo pokriva koža.

Čovječje tijelo dijelimo u tri dijela: glavu, trup i okrajke (gornje i donje).

Glavu sastavljaju lubanja, u kojoj se nalazi mozag i lice, koje u svojim šupljinama krije osjetila (ćutila) vida (oko), sluha (uho), njuha (u nosu) i okusa (u jeziku).

Slika 1

Glava počiva zglobom vezana na hrptenici, uz koju su isto zglobom vezani okrajci; po tom je hrptenica osnovka kostura. Hrptenica se sastoji od 7 vratnih, 12 grudnih i 5 bočnih kralježaka i iz (kosti) krstače. Na 12 grudnih kraljožaka nastavlja se sa svake strane po rebro, tako da ih je sa svake strane po 12. Rebra su sprijeda u svezi s grudnom kosti. Taj dio kostura je grudni koš.

Grudnoga koša drže se gornji okrajci sprijeda preko kosti ključice, a straga preko lopatice, sačinjavajući s njima rame. Gornji okrajak sastoji se od nadlaktice (s jednom kosti: ramenicom), podlaktice (s dvije kosti: laktenicom i palčenicom) i od ruke, koju sastavlja mnogo manjih kosti.

Trbušnu utrobu štite straga i sa strane po jedna (kost) kukača i medju njima (kost) krstača, koji zajedno tvore zdjelište, na koje se vežu donji okrajci. Donji okrajak sastoji se od bedra (s jednom kosti: bedračom), podkoljenica (s dvije kosti: goljenicom i listnjačom) i od stopala, koje sastavlja mnogo manjih kosti. Izmedju bedrače i podkoljenca, a pred koljenom pločasta je (kost) čašica (iver). Krajeve kosti, gdjegod se dodiru kraja druge kosti, prekriva hrskavica. Ti bi se hrskavičavi krajevi, kako se medju sobom mnogo taru, brzo istrli, da ih ne obavijaju spojne veze kao čahura — to je zglob, — a u njoj ima sluzava tekućina, koja maže krajeve te su vazda skliski, kao što ulje maže dijelove mašine, gdje se miču i taru.

Kosti gibljemo pomoću mišica i tetiva, koje su na njima prirasle svojim krajevima.

U tjelesnim šupljinama, okruženim kostima i mišicama, nalaze se po život odlučni organi za disanje, kolanje krvi, probavu i izlučivanje.

U grudnom košu zaštićen je od vanjskih povreda organ za disanje, pluća: desno i lijevo po jedan pun zraka organ, poput grozda, kojemu su zrakom napunjene bobe i sve cjevčaste petlje. Na svakoj se strani stiču petlje u sve šire cjevčice, napokon u po jednu široku dušnicu, a ove se dvije u sredini slijevaju u dušnik. Dušnik prelazi prema gore u grkljan. Zrak ulazi i izlazi kroz nos i usta preko grkljana, dušnika i dušnica do u pluća.

Dišemo ovako: opružna (elastična) rebra se dižu, a ošit (mišica, koja dijeli prsnu šupljinu od trbušne) se spušta; od toga zrak ulazi u raširenu prsnu šupljinu i pluća — udišemo. Iza toga se uslijed opružnosti (elastičnosti) rebra spuštaju, a ošit se diže; od toga se stisnu prsna šupljina i pluća, iz njih se istisne zrak — izdišemo. Čovjek diše 15—16 puta u minuti, a djeca do 24 puta.

Medju obim plućima je srce. Srce pokreće i podržaje kolanje krvi. Djelovanjem sjeća na sisaljku, koja se izmjenice stište i širi. Kad se srce stisne, tjera iz žile kucavice svjetlo-crvenu krv, koja tijelo hrani i gr'je. Kad je ta krv prošla tijelom, postaje

tamnocrvena, dolazi kroz žile krvice u pluća, gdje od zraka prima kisik, postaje opet hraniva i svijetlocrvena, i vraća se u srce. To je kolanje (optok) krvi. Kad se srce stisne i potjera krv kroz žile kucavice, raširе se one uslijed svoje elastičnosti, pa kad stavimo prst na kucavicu blizu površini, pipamo ovo širenje, pipamo, kako „bilo kuca (bije)“. Bilo bije 60—70 puta u času.

Kolanje krvi i probava podržavaju tjelesnu toplinu sveudilj prilično jednakom. U zdrava je čovjeka 36·5—37^{0} Celzija.

U trbušnoj su šupljini organi za probavu i izlučivanje. Probavljati počimljemo hranu u ustima, žvačući je. Iza usta je ždrijelo, koje prelazi sprijeda u grkljan, pokriven jezičcem, hrskavičavim pomičnim zaklopcem, da ne bi zašlo jelo ili pilo u grkljan (da se ne zagrcnemo), a straga u jednjak, kojim prolazi hrana u želudac pa dalje u crijevo.

U trbušnoj su šupljini s desne strane jetra, koja su puna krvi i stvaraju žuč. Žuč teče u crijevo, gdje podupire probavu. S lijeve su strane slezena, koja stvaraju krv.

U trbušnoj je šupljini sa svake strane bočne hrptenice po bubreg, koji izlučuje suvišnu vodu i druge nezdrave tvari, što preostaju od probave. Od bubrega vode cijevi u mokraćni mjehur, u kojemu se mokraća nakuplja i napokon pušta iz tijela.

Svakomu je organu potreban podražaj, da može izvršivati svoj zadatak. Taj podražaj dobiva od središnjeg živčevlja, mozga. Od mozga prolazi kroz hrptenični kanal hrptenični mozag. Od njega izlaze na lijevo i na desno živci u sve dijelove tijela poput telefonske mreže. Po živcima kao po žicama javljaju se podražaji za gibanje, od mozga prema krajevima, osjeti pak od osjetila (ćutila) prema mozgu. Pomoću mozga osjećamo, opažamo, mislimo i t. d. Mozag upravlja i disanjem, kolanjem krvi i probavom.

Poznavajući ustrojstvo našeg tijela i zadatke, kojima njegovi pojedini dijelovi služe, razumjet ćemo, kakova treba da bude prva pomoć.

Općenita pravila.

Općenito je pravilo kod nezgode na ulici, da unesrećenika unesemo u kakovo skrovište, sobu ili vežu, uklonivši znatiželjnike, koji samo smetaju. Unesrećenika položimo na ledja, otvorimo mu odijelo, ovratnik, remen od hlača, steznik, vrpce na suknjama, čarapama i t. d., sve što smeta kolanju krvi i disanju. Gdjekada, na primjer kad treba naći kostolom, treba svući odijelo, ali počnimo svlačiti na zdravoj strani, i tek kad nam je to uspjelo, treba oprezno kušati na ranjenoj. Ako to ne ide bez velike muke unesrećenikove ili u opće ne ide, treba rasporiti šavove.

Unesrećeniku treba najprije svježi zrak, a u opće treba i svježe vode. Dok sve to obavljamo, pitamo ranjenika ili bolesnika, kako je obolio, što mu se desilo, što ga boli, nije li pao, nije li ga povozilo, ranilo, nije li što popio. Pitat ćemo i očevidce. Ako unesrećenik nije kod svijesti, a naslućujemo, da se je otrovao, tražit nam je otrov, možda da mu nadjemo bočicu u žepu, njušimo izdah unesrećenikov. U kratko, nastojimo najprije saznati, kakova li se nezgoda desila, kakova li bi mogla biti bolest, zatim mirno i zrelo promislimo i tad pomozimo.

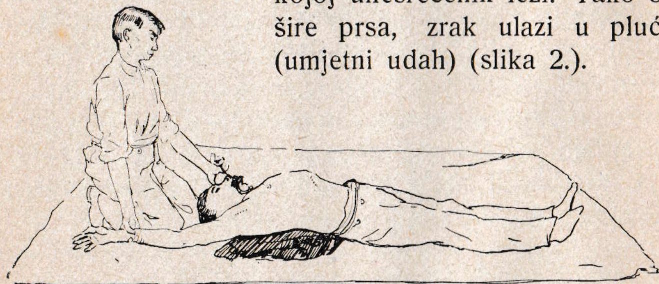
Umjetno disanje.

Umjetno je disanje uvijek potrebno, kad unesrećenik nepravilno, površno, isprekidano diše, što se vidi po tomu, da mu se prsa pravilno ne šire i ne suzuju, ili kad u opće ne diše. Umjetnim disanjem nadomještamo i oponašamo naravno disanje. Odrasao čovjek diše 15—16 puta u minuti, a djeca do 24 puta.

1. Nesrećnika raskopčane odjeće položi vodoravno na zemlju, prostirač ili stol, a ledja mu pridigni podmetnuvši složen kaput ili drugi kakav svežanj.

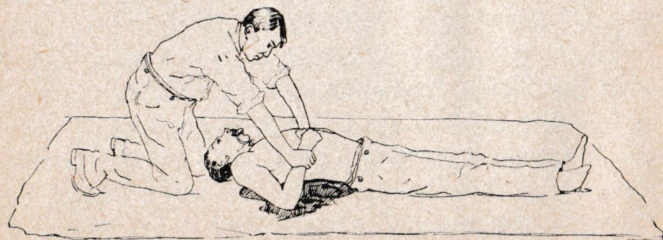
2. Očistivši mu usta od sluzi, vode, mulja, zemlje, ruševine i t. d. izvuci mu jezik iz usta i priveži ga vrpcom ili špagom na donju čeljust.

3. Stupivši unesrećeniku iza glave primi njegove obe podlaktice tik ispod lakta i potegni ih preko njegove glave, dok nisu vodoravno na podlozi, na kojoj unesrećenik leži. Tako se šire prsa, zrak ulazi u pluća (umjetni udah) (slika 2.).

Slika 2.

4. Poslije toga vraćaj podlaktice istim putem natrag i čvrsto mu ih pritisni svaku na njezinu stranu prsnoga koša. Tako se stisnu prsa, zrak izlazi iz pluća (umjetni izdah) (slika 3.).

Slika 3.

Ako imaš pomoćnika, neka za umjetnog izdaha ploštinom obih svojih ruku pritisne gornji dio trbuha, jer se tim izdah pojačava.

Za svaki umjetni udah i izdah upotrebi po 2 sekunde (broji jedan—dva).

Umjetno disanje izvadjaj, dok unesrećenik ne diše opet sam. Kadšto se treba naprezati i sat, da bude uspjeha.

Nesvjestica.

Čovjek može izgubiti svijest od lošeg zraka, onemoglosti, bolesti, strave i t. d. Onesviješteno se čeljade sruši na tlo, lice i usne mu poblijede, kao da je iz njih nestalo sve krvi, hladan ga znoj oblije, diše površno, a bilo mu se jedva pipa. Te su pojave od toga, što je iz mozga naglo nestao veći dio krvi. Zato **treba onesviješteno čeljade položiti vodoravno i glavu nisko** (slika 4.), raskopčati odijelo i kod otvorenih prozora polijevati i prati lice

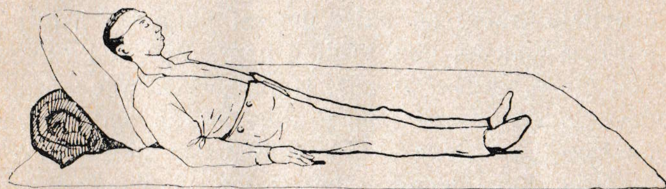
Slika 4.

svježom vodom, trti predjel srca mokrom krpom ili rukom, a pod nosom mu držati octa, etera, salmiaka ili englesku sol. Sve to treba činiti, dok se svijest ne vrati ili dok liječnik ne dodje. Ako onesviješteni ne diše, treba mu vraćati disanje umjetnim disanjem. Čovjeku bez svijesti nipošto ne valja ulijevati u usta ma kakovo piće, jer bi se mogao udušiti. Tek kad se onesviještenomu vrati svijest, neka miruje i neka pije vode ili kave ili čaja ili na žličice koje žestoko piće.

Kap.

Velimo, da je nekomu pala kap (šlagiran je), kad se razdere krvna žila u mozgu, a krv izlijevajući se iz nje stisne i prignječi mozag. Čovjek, koga udari kap, sruši se, onesvijesti se, lice mu pocrveni, bilo mu jako i polagano bije, diše hrčući; jedna je strana lica klenuta, te se usni kut one strane spustio. Klenuti su i okrajci na drugoj strani tijela. Dignemo li klenuti okrajak u vis i tad ga pustimo, pada sam kao mrtav. Klenuta strana tijela ne osjeća uboda, ni dodira, ni stiska. Često udareni od kapi bljuju i puštaju nehotice blato i mokraću ispod sebe. U toj nevolji treba bolesniku raskopčati odijelo, **glavu povisoko položiti, podbočivši ju jastukom ili složenom odjećom** (slika 5.), otvoriti širom prozore, prati lice svježom vodom, a na glavu i predjel srca metnuti hladne ili

ledene obloge. Ako nam je pri ruci, stavit ćemo mu na listove slačicu (gorušični papir). Bljuje li, treba glavu skrenuti na stranu, da bljuvotina ne bi zašla

Slika 5.

u grlo, te bi se mogao udušiti. Koga je udarila kap, ne smije ni svijestan da pije kavu ili ma kakovu žestu (alkohol).

Potres mozga.

Kad čovjek padne s visine ili mu što udari glavu, može mu se potresti mozag. Unesrećenik je blijeda lica, bunca polusvijestan ili se posve onesvijesti, mučno mu je i bljuje; bilo mu je slabo, nepravilno. Svagda mogu nastupiti grčevi a i klenut. Glavu mu treba položiti nisko i oblagati hladnim oblozima, a hladne noge grijati. U tamnoj sobi neka posve miruje, ni ne govori, a neka pije kave, čaja ili vina.

Padavica.

Padavicu raspoznajemo, kad se čovjek naglo sruši, onesvijesti, grčevi mu tresu cijelim tijelom ili ga svijaju (ručni su palci u pest uvinuti), lice je modrocrvenkasto, diše teško i nepravilno, a na usta izlazi pjena, kadšto krvava. U padavičava nije mozag posve zdrav. Glavna nam je dužnost, da padavičava očuvamo od ozleda. Podmetnimo mu pod visoko položenu glavu kaput, gunj, jastuk ili slamu, a na glavu stavimo hladne obloge. Padavičavu ne valja na silu suzdržavati grčeve ni ispravljati uvinute palce, nego ga treba tek toliko držati, da se ne ozlijedi. Za nekoliko časa vraća mu se svijest i on ne znajući, što mu se desilo, obično umoran usne.

Histerički grčevi.

Ima ljudi, naročito žena slabih živaca, kod kojih mogu nastati grčevi kraj bistre svijesti. Ako se žene, sklone grčevima, uzrujaju, neobično obraduju ili ražaloste, preplaše, porumeni im lice, dišu nepravilno, grčevi ih, osobito u ledjima, savijaju, da im se tijelo savije poput luka. Za takova napadaja ili viču ili se smiju ili plaču. Pomozimo im kao i padavičavu: čuvajmo ih od ozleda.

Zahlipci (grčevi, fraz).

Od mekih kostiju (tako zvana engleska bolest), poremećene probave (dijete se prehranilo ili je zatvoreno, puno je vjetrova), u početku mnogih bolesti, u svakoj vrućici, od nenadnoga straha znadu dijete spopasti grčevi: iznenada se onesvijesti, očice mu se prevraćaju, ustašca mu se stežu i nakrivljuju, čeljusti se pak ili stisnu ili se grčevito pomiću škripljući. Ujedno se koči i opet trza glava i trup, a uda se grčevito ili skuče ili spružaju. Uz te grčeve znade kadšto djetetu disanje od grča u grlu prestati na koji časak, kao da će se udušiti, baci glavu natrag, oči mu se razrogače, lice pomodri ili problijedi, a hladan ga znoj oblije. Djetetu ćemo sve ukloniti, što bi mu sapinjalo vrat i prsa, na glavu stavljati studene obloge, prsa poprskati hladnom vodom, klistirati ga octom i vodom (na jednake dijelove), a trbuh u toplo poviti ili ga trti toplim uljem. Svakako mu treba svježi zrak.

Pijanost (alkoholizam).

Kad tko popije mnogo vina, pive ili rakije, ili kad toga pića popije i manje, ali mu nije vičan, u lagljem će se slučaju onesvijestiti, u licu zarumenjeti, hrčući disati, bilo pak mu jako udarati; u težem će se slučaju duboko onesvijestiti, u licu i usnama problijediti, površno disati, dočim će se bilo jedva osjećati.

Takovom nesrećniku zaudara po piću (alkoholu) bljuvotina i zrak, što ga izdiše. Pomažemo mu, kako pomažemo drugome onesviještenome, a prema boji lica **(položit ćemo ga vodoravno a glavu nisko, ako mu je lice blijedo, a podmetnut ćemo mu pod visoko položenu glavu kaput, gunj ili što drugo, ako mu je lice crveno).** Tijelo ćemo trti i hladno prati. Ako je pijanac nesvjestan, treba ga klistirati crnom kavom. Ako li je kod svijesti, neka pije crnu kavu. Ako loše diše, treba umjetno disanje.

Kad se tko utopi.

Ako se utopljenik nije dugo utapao, onesvijesti se lako, blijeda lica slabo diše, bilo se jedva osjeća (kao kod nesvjestice). U težem slučaju posve je nesvjestan, modrocrvenkastoga lica, diše nepravilno (slično, kao kad se čovjek uduši, jer su utopljeniku dušnik i pluća puna vode). Utopljenika treba svući do pasa, izbrisati mu usta i ždrijelo kažiprstom omotanim krpom i položivši ga trbuhom preko našega koljena (slika 6.) udarati po ledjima, da bi voda iz pluća i želuca tekla na usta. Napokon mu treba disanje poticati umjetnim disanjem i snažno trti kožu. Kad mu se povratila svijest, treba ga toplo pokriti i nuditi čajem, kavom ili žestom.

Slika 6.

Kad se tko uduši.

Čovjek se uduši, udišući otrovne plinove. To se dogadja, kad rasvjetni plin izlazi u prostorije iz loše spojenih ili puklih plinovoda ili kroz otvoreni plinski pipac; ili kad iz loših peći strujaju u sobu plinovi od izgaranja, naročito veoma otrovni ugljični kis (plin, koji se ničim, ni njuhom, ne zamjećuje). Takodjer su otrovni i životu opasni plinovi u podrumima, u kojima vrije mošt (ugljični dvokis), pak plinovi u zahodskim jamama, rudokopima itd. Čovjek, kad se uduši otrovnim plinom, onesvijesti se, lice mu modro pocrveni, diše nepravilno, bljuje i često ispražnjuje se (proljev). Prije nego što prodremo u prostor, u kojem se nesreća zbila, treba da duboko dišemo, na usta i na nos da stavimo krpu ili spužvu, namočenu u smjesu octa i vode, otvorimo širom ulaz i razbijemo prozore; treba da smo oprezni, da ne bismo pali, jer su u nižim slojevima plinovi gušći i to otrovniji. Žigicu, svijeću ili svjetiljku ne valja zapaliti, jer bi se mogli upaliti plinovi te bi nastala eksplozija. Unesrećenoga treba što brže iznijeti na svježi zrak, raskopčati mu odijelo, trti ga mokrom krpom i polijevati vodom, disanje mu vraćati umjetnim disanjem. Dok je u nesvjestici, treba mu uštrcati klistir s crnom kavom, a kad se osvijestio, neka crnu kavu pije.

Kad se tko objesi.

Obješeni izgubi svijest, lice mu pomodri, prestane disati. Jednom ga rukom obuhvati, a drugom proreži uže ili što god drugo, o što se objesio, skini mu ga s vrata i oprezno ga položi na zemlju. Raskopčavši mu odijelo treba provadjati umjetno disanje. Kad se obješenomu vratila svijest, postupaj isto kao i kod nesvjestice.

Kad se tko smrzne.

Ako je čovjek dulje vremena na zimi, po gotovo ako je tjelesno slab, ili bolestan ili pijan, može se smrznuti. Smrznuti izgubi svijest, koža je u licu, na rukama i nogama hladna, blijedo modričasta. Tjelesna toplina je niža od obične, disanje je površno, bilo se jedva osjeća. Okrajci su ukočeni i tvrdi, te se mogu lako slomiti. Razlikujemo 3 stupnja smrznulosti: 1. kad je koža samo modro crvenkasta; 2. kad su na njoj izbili mjehuri puni krvavo vodene tekućine i 3. kad je koža i mišičje crnosmedje i posve zamrlo. Smrznutoga treba još napolju svući i trti ga snijegom ili hladnim krpama. Poslije toga oprezno ga prenesti u hladnu sobu, u hladni krevet, i ako diše površno i prekidano, treba mu umjetno disanje. Kad mu se vrati svijest, neka pije hladne crne kave ili alkohola. Istom kasnije slobodno ga je toplije pokriti i nuditi

toplim pićem. Nikako ne valja smrznutoga odmah unesti u toplu sobu; to bi ga moglo ubiti. Ozebine treba povijati kao i opekline.

Sunčanica.

Kad čovjek u žestokoj žegi dugo hoda, kopa ili se inače tjelesno napreže na suncu, a ne pije ili premalo pije, može oboljeti od sunčanice. U lagljem slučaju je omamljen, lice mu je crveno, oči se bliješte, glava i srce ga boli, diše teško, bilo mu jako bije. U težem slučaju blijeda je lica, mutnih očiju, sivkastih usni, diše površno, bilo mu se jedva pipa, nesvjestan je, trza se u grčevima. Tijelo je vruće (tjelesna je toplina 40° i više), pregrijalo se, nakupljene vrućine ne daje od sebe, nego ona djeluje na mozag te može uzrokovati smrt. Unesrećenika treba zakloniti u sjenu, svući ga, glavu mu oblagati hladnim oblozima, a podignuti ju, ako je lice crveno, spustiti, ako li je blijedo. Ujedno treba mu prati, polijevati ili poprskavati tijelo hladnom vodom. Ako je pri svijesti, neka mnogo pije vode (s konjakom), hladnoga čaja (s rumom) itd. Ako li je nesvjestan, treba ga klistirati s vodom. Kod nepravilnog disanja prijeko je potrebno umjetno disanje.

Krvarenje iz pluća.

Čovjek, kojemu je u plućima pukla krvna žila od pada, ili od udarca u prsa, ili od plućne bolesti

(sušice), iskašljuje svijetlocrvenu pjenastu krv. Položi ga visoko, raskopčaj odijelo, polaži hladne obloge na prsa i daj mu piti hladnu slanu vodu i komadiće leda u usta, da ih rastopi. Čovjek, komu krvari iz pluća, treba da posve miruje, ne smije ni govoriti. Kad mu krv obilno navali na usta, neka mu je glava na stranu nagnuta, da se ne bi udušio.

Krvarenje iz želuca.

Čovjek, kojemu je pukla krvna žila u želucu od pada na želudac ili od udara na nj ili od koje želučane bolesti, bljuje crnkasto crvenu zgrušanu krv (poput kave), u kojoj gdjekada ima hrane. Obloži mu želudac hladnim oblozima i daj mu komadiće leda, da guta. Neka leži nepomično i neka ne prima nikoje hrane.

Krvarenje iz nosa.

Kad padneš na nos, ili se udariš na nj, pak od raspukle krvne žile u nosu ili kod drugih bolesti (srca, bubrega itd.) navali krv na jednu ili obje nosnice. Komu krvari na nos, obloži hladnim oblogom predjel srca i šiju (zatiljak), neka uspravno sjedi ili leži nešto natrag nagnutom glavom, a prstima stisni mu obje nosnice. Od pritiska se obično krv zgruša i krvarenje stane. Ako to ne bi koristilo, ispuni mu nozdrve po-

vojnom (jodoformovom) tkaninom (gaz) ili vatom, turajući ju u nos olovkom ili sličnim nešiljatim predmetom. Onaj koji krvari iz nosa neka ne puše na nos, ne isekuje se, ne usrkava vode, ne uštrcava nosa.

Krvarenje iz zuba.

Kad izvadiš zub, kadšto se znade i poslije nekoliko sati otvoriti krv. Napuni usta hladnom vodom i drži je mirno u ustima, a zatim ispuni šupljinu od zuba vatom ili jodoformovom gazi i čeljusti čvrsto stisni.

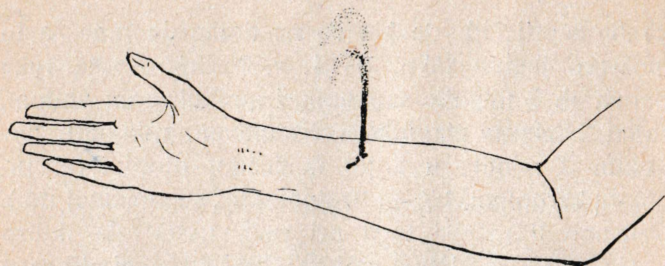
Rane.

Ako se kakovim orudjem raskine koža ili i mekiš ispod nje, nastane rana. Svaka rana krvari, jer su prekinute krvne žile, a boli jer su povrijedjeni živci. Rana je obično to pogibeljnija, što je veća i dublja. Rana po naravi uredno cijeli bez gnojenja; takovu ranu zovemo čistom. Ako li pak dodje u ranu nečist, kuživo (mikroorganizmi, to znači vanredno sitna bića, tako zvane bakterije, bacili itd.), otešćava se i sprečava ono naravno svojstvo zacjeljivanja; rana se upali i razgnoji, često uz vrućinu, a od razgnojene rane može se otrovati tijelu krv te život doći u veliku pogibao. Nečiste rane zovemo okuženima (inficiranima, septičnima). Kuživo nalazi se posvuda: u zraku, u zemlji, osobito u prašini, na koži, odjeći, orudju itd.

Treba zapriječiti, da kuživo ne dodje do rane, a to možemo jedino tako, da 1. raskužimo svoje ruke perući ih 5 minuta sapunom i prekuhanom vodom, zatim 2 minute alkoholom (žganicom, rakijom), napokon 2 minute u kojoj raskužnoj otopini (na pr. 3%-oj karbolnoj, 1%-oj lizolnoj, 1‰ sublimatnoj itd.). Nemamo li ničega toga pri ruci, treba ruke dobro oprati svježom, čistom vodom; 2. očistimo okoliš rane alkoholom (žganicom, rakijom) ili običnim benzinom ili, što je najbolje, **namažemo ranu i njezin okoliš jodovom tinkturom;** 3. pokrijemo ranu povojem u liječničkom smislu čistim, naime steriliziranim, na pr. sterilnom hidrofilnom ili jodoformovom gazi, ili, ako toga nemamo pri ruci, čistom vatom i ovijemo ju ovojem. Ako baš ničesa takovoga u prvi mah nemamo, povežemo za nuždu ranu čistim rupcem. **Ranu nikad ne diraj prstima, ni ne pretražuj, ni ne pokrivaj ju paučinom, solju, pepelom, ljepivom (flašterom), ni čim sličnim.** Ranu samu ne smijemo čistiti kojom oštrom antiseptičnom rastopinom (na pr. karbolnom, lizolnom, sublimatnom itd.), jer one sve uništavaju tkivo, te bi ono od toga izgubilo svoju otpornu snagu proti kuživu.

Krvarenje iz rana.

Rane krvare uvijek, jer su u njima raskinute krvne žile. Ako je raskinuta žila kucavica, štrca iz

Slika 7.

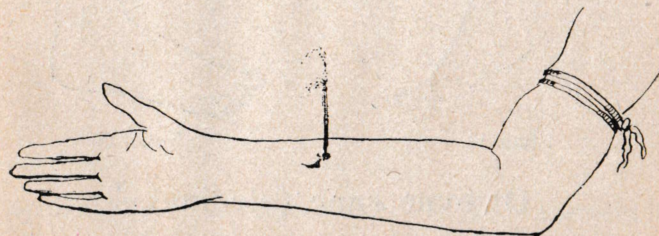
Slika 8.

nje na mahove svijetlocrvena krv u luku (slika 7.). Ako je raskinuta žila krvica, izlijeva se iz nje bez prekida tamnocrvena krv (slika 8.). Onaj dio tijela, na kojemu krvari, treba uzdići odnosno visoko položiti. Kad rana slabo krvari, redovno će stati krvarenje od čvršće nategnutoga zavoja. Kad jače krvari iz žile kucavice, moglo bi ugroziti život, pa zato **treba takovo krvarenje zaustaviti ili prstima čvrsto pritisnuvši tik uz ranu bliže srcu** (slika 9.), **ili stegnuvši onaj dio tijela, koji krvari** (gornji ili donji okrajak), **bliže srcu** (izmedju rane i srca) **elastičnim povojem,**

cijevi od gume, užetom (slika 10.), **remenom, rupcem** (slika 11.) **ili čim sličnim.** Kad krvari žila krvica, treba otpustiti sve veze, koje stežu onaj dio tijela (na pr. vrpcu od nogavice) te ili prstima čvrsto pritisnuti uz ranu ali bliže kraju tijela (nasuprotno nego što kod krvarenja iz kucavice) ili isto ondje stegnuti okrajak (slika 12.), čim ga stežemo kod krvarenja iz kucavice. Tek kad zaustavimo

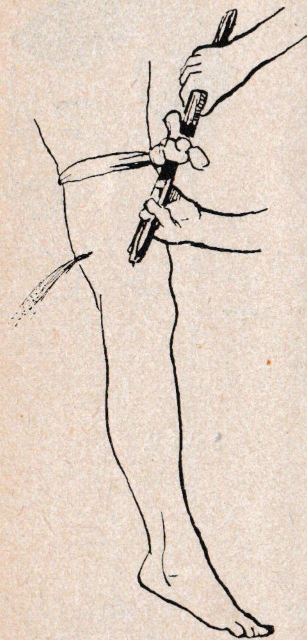

Slika 9.

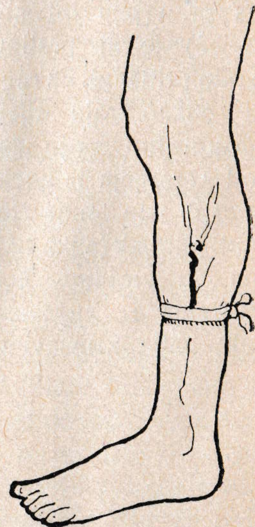

Slika 10.

krvarenje, zavijamo ranu. **Vezu, kojom smo stegnuli okrajak,** da zaustavimo krvarenje, **treba razriješiti što prije, najkasnije za 2 sata,** jer bi inače od nekolanja krvi okrajak obamro.

Slika 11.

Slika 12.

Otrovne rane (ujedine).

Ako čovjeka ujede bijesan pas ili otrovnica zmija, rana je kadšto neznatna i slabo krvari, nu doskora

Slika 13.

ujedeni dio tijela znatno oteče, a koža pocrveni ili pomodri. **Odmah poslije ujeda čvrsto stegni ujedeni dio tijela** (redovno okrajak) **iznad rane** (iz-

medju rane i srca) **rupcem ili užetom ili koncem** (slika 13.) **ili remenom** itd., da se zapriječi ulaz otrovu dalje u tijelo. Istiskuj krv odanle, gdje je okrajak stegnut, prema rani. Ispali ranu usijanim željezom (čavlom itd.). Kad se rana ispali, odvij vezu, kojom je stegnut okrajak, i ranu zavij. Ujedjeni nek pije obilno alkohola.

Ubodac kukaca (pčele, ose) namaži amonijakovom vodom, a izvadi žalac, ako se vidi.

Nesreća od munjine (elektriciteta).

Kad koga ošine grom ili mu tijelom prodje munjina, jer se dotakao elekričnog strujovoda (na pr. žice električnoga tramvaja, ili raskinutih telefonskih ili telegrafskih žica, ako se dodiru tramvajskih itd.), unesrećenik će izgledati ili kao da se onesvijestio, ili kao da ga je udarila kap, ili kao da mu se potresao mozag, ili kao da se udušio. U svakom pak slučaju može zadobiti sve stupnje opeklina. Ako se unesrećenik ulovio (dotakao) električnog strujovoda, izbavljamo ga tako, da 1. prekinemo (izlučimo) struju, 2. ili, kako to obično ne možemo, prerežemo kaučukom omotanim (izoliranim) škarama električne žice; 3. da uklonimo žice, u koje se unesrećenik zapleo. **Kod toga ne dirajmo golim rukama ni unesrećenika ni žica,** nego navucimo rukavice od kaučuka, ili postavimo se na suhu dasku, ili klupu, ili ljestve, ili

slamu a ruke omotajmo suhom krpom ili komadom odjeće. Unesrećenomu treba vratiti disanje umjetnim disanjem i prizvati ga k svijesti na način, koji odgovara pojavama, koje je nesreća izazvala.

Opekline i ofurine.

Ako plamen, vrijuća voda, vruća para, usijano željezo, neke kiseline itd. zahvate površinu tijela, opeku ju ili ofure. Tri su stupnja opeklina: 1. koža se zažari, oteče i boli; 2. na njoj izbiju mjehuri ispunjeni vodenastom tekućinom; 3. koža i mekiš ispod nje ispečeni su, crnosmedji kao ugljen. Zapali se kome odijelo, neka zaboga ne bježi, jer propuh od bježanja raspiruje plamen, nego neka se baci na tlo i valja po njemu, a tko mu pomaže, neka ga pokrije gunjem, odijelom, sagom itd., valja po tlu i obilno polijeva vodom. Odjeće i obuće ne valja svlačiti, nego škarama rezati, da se ne bi nesrećniku koža gulila s tijela. Opeklinu 1. stupnja namažimo uljem ili kojom masti (vaselinovom, bornom, jodoformovom, najbolje zinkovom), a preko nje prekrijmo ju sterilnom gazi i zavijmo ju. Kod opeklina 2. stupnja treba usijanom iglom nabosti mjehure (ne kidati ili skidati ih), da vodenasta sadržina isteče, a zatim poviti kao kod 1. stupnja, ili još bolje bizmutovim povojem. Opeklinu 3. stupnja povijamo antiseptičkim (na pr. jodoformovim ili bizmutovim) povojem. Pogibeljnost opeklina

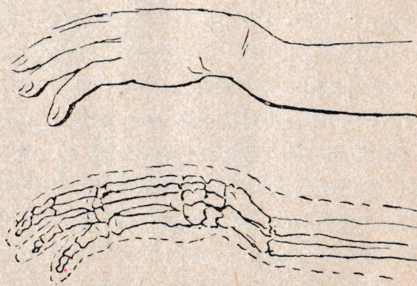
stoji do njihove veličine. Ako su opečene dvije trećine kožne površine, opeklina je smrtonosna: opečeni je u smrtnoj tjeskobi, štuca mu se, bljuje, spopadaju ga grčevi i napokon se uz strašne muke smiri u smrti. Na opekline ne stavljaj brašna, krumpira, tinte i slično, jer bi se od toga rana mogla okužiti.

Kostolomi.

Kost se može prelomiti od pada, udarca ili druge koje vanjske sile. Prispodabljajući zdravu stranu tijela s onom, na kojoj je kost prelomljena, opažamo, da je ozlijedjena strana promijenila oblik: ozlijedjeni okrajak je savinut i kraći od zdravoga. Njim ozledjenik ne može micati. Slomljeni

Slika 14.

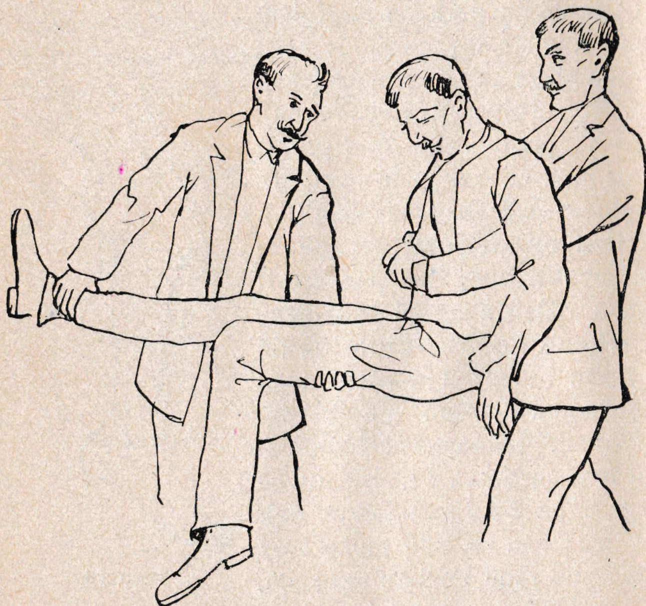
Slika 15.

dio tijela je gibiv na mjestu, gdje je zdravi negibiv. Ako pomičemo prekinute krajeve jedan prema drugomu, čujemo i osjećamo škripanje. Ozledjenik osjeća veliku bol na mjestu preloma. Kostolom je ili 1. jednostavan, ako je koža preko njega nepovrijedjena (slika 14. i 15.) ili otvoren (kompliciran), ako je prelomljena kost prošla kroz mekiš i kožu, te je na mjestu preloma otvorena rana (slika 16.). **Primajući prelomljeni okrajak treba oprezno postupati** (slika 17.), **da ne bi kraj prelomljene kosti probio mekiš i kožu** i tako od jednostavnoga kostoloma postao pogibeljniji otvoreni. Jednostavni kostolom može zacijeliti za 4 tjedna, otvoreni treba 2 i više mjeseci, dok zacijeli; uza to lako može kroz otvorenu ranu doći do gnojenja, te prelomljeni okrajak ostane trajno kraći, ili do otrovanja krvi, te ga gdjekada treba pače odrezati. Prelomljeni okrajak rastegni u isto vrijeme na gornjem i donjem mu kraju u smjeru njegove osi i drži rastegnuto, dok ga ne zaviješ (slika 18. i 19.). Ne svlači, nego razreži odjeću i obuću. Zavij okrajak za nuždu:

Slika 16.

ako je otvoren kostolom, povij najprije ranu kako se povija svaka druga rana; kod svakoga pak kostoloma

Slika 17.

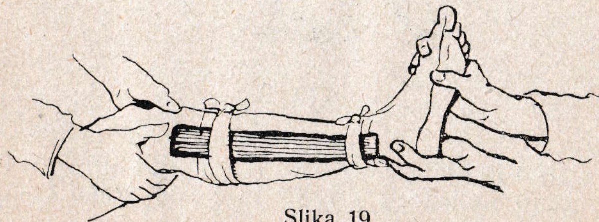
ovij prelomljeni okrajak nečim mekim (vatom, slamom, sijenom, rupcem itd.), položi na vanjsku i nutarnju stranu okrajka po jednu udlagu (šinu) (dasku, lineal, koricu od knjige, drvo od škatulje, batinu, kišobran

Slika 18.

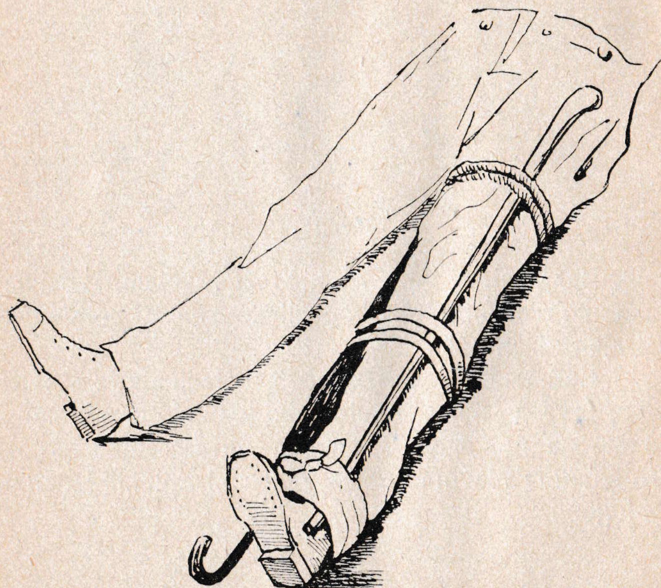
[slika 20.], granu itd.), te ih sveži zavojem, rupcima, špagom, remenom itd. Na posljetku smjesti prelomljen okrajak, da miruje.

Kod loma lubanjske kosti, ozledjenik je nesvjestan, crvena je lica, bljuje i ako je puklo dno lubanje, krvari na nos i uho. Takova unesrećenika položi uzdignutom glavom i oblaži glavu hladnim ili ledenim oblogom.

Slika 19.

Kod preloma kosti ključice položi ruku prelomljene strane na zdravo rame, te ju priveži trouglastim rupcem na prsa i rame.

Slika 20.

Kod preloma čašice (ivera) položi daščicu pod ispruženo koljeno i priveži ju nešto iznad i ispod koljena na okrajak.

Kod preloma prsta položi daščicu na pregibnu stranu prsta i priveži ju.

Kod preloma rebra ozlijedjeni osjeća dišući velike boli. Prsni mu koš poveži širokim ovojem ili ponjavom (plahtom), da se krajevi prelomljenoga rebra ne pomiču odviše.

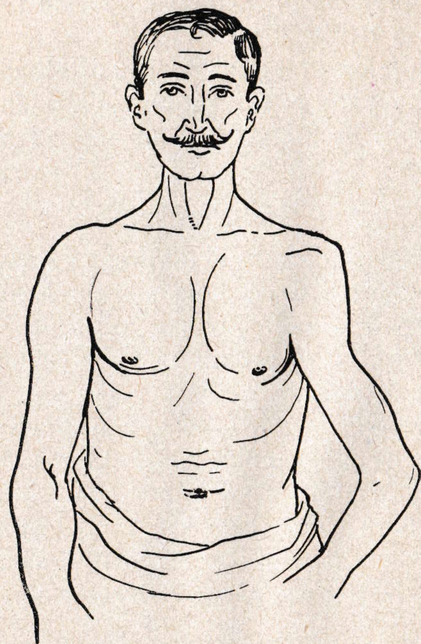
Iščašenje.

Od pada ili udarca ili od druge koje vanjske sile mogu se rastrgati veze, koje spajaju kosti u zglob, pak i zglobna čahura. Kojagod od kosti, koje se u zglobu diraju, može probiti zglobnu čahuru i izaći iz zgloba, te se dakako zglobne plohe više ne dotiču. Iščašeni zglob drugog je oblika nego zdravi (slika 21.). Ozledjenik ne može u njemu micati i osjeća jake boli. Ni ne pokušavaj iščašeni zglob naravnati, nego ga ostavi na miru i obláži ga samo hladnim oblozima, dok ga liječnik ne vidi i ne uredi. Kad se iščaši rame ili lakat, priveži trouglastim rupcem ruku o zdravo rame.

Sklecnuće.

Ako se padom, udarcem ili drugom kojom vanjskom silom naglo pretegnu ili razderu zglobne veze i čahura, a kosti ostanu u zglobu, doskora zglob jako nateče od krvarenja u zglob, manje je gibiv i jako boli. Sklecnuti zglob ostavi na miru i obláži ga hladnim oblozima.

*

Slika 21.

Podljev krvi (omečina).

Od pada, udarca ili koje druge vanjske sile znade na tijelu ondje, gdje kost nije zaštićena mekišem, nego ga pokriva samo koža, znatno nateći i pomodriti, jer je krv iz razderanih žilica podlila kožu.

Modra boja te natekline mijenja se budućih dana u žutkasto zelenu. Podljev pokrij hladnim oblogom. Nastane li na glavi podljev krvi, treba pitati liječnika, jer je moguće, da je ispod čitave kože lubanjska kost slomljena, a takova ozleda mogla bi biti opasna po život.

Strano tjelešce u koži.

Ako je u kožu prodrlo koje strano tijelo (drvce, igla, komadić stakla, kamena, željeza i t. d.), to ili viri iz kože, ili ga je pod njom nestalo. Viri li, vadi ga čistim prstima iz rane, prije alkoholom očišćene ili bolje jodovom tinkturom namazane. Ako li je iščezlo pod kožom, povij ranu, smjesti dotični dio tijela, da miruje, i traži liječničku pomoć.

Strano tjelešce u oku.

Kad u oko zapane prašina, mušica, komadić kamena ili ugljena, čestica biljke i t. d., oko jako zaboli, suzi, a svijetlo mu smeta. Obično je strano tjelešce ispod gornje vjedje, rjedje ispod donje ili u samoj očnoj jabuci. Nalazi li se strano tjelešce ispod donje vjedje, potegnemo ju palcem ili kažiprstom prema dolje — bolesnik gleda prema gore — i sad izbrišemo krajem čistoga rupca strano tjelešce iz oka. Kod stranog tjelešca ispod gornje vjedje primi gornju

vjedju za trepavice i prevuci ju, ako treba, i više puta preko donje. Ako to ne pomogne, a pogotovo vazda, kad je strano tjelešce prodrlo u očnu jabučicu, ostavi oko na miru, da ga pokušajima ne ozlijediš, pokrij vatom, poveži i potraži liječnika. Ako li je u oko kapnulo vapna ili morta, treba kapati na kapi ulja.

Strano tjelešce u jednjaku ili dušniku.

Ako zapne u jednjaku velik zalogaj jela ili umjetno zubalo, ili u dušnik zadje gumb, zrno pasulja, kukuruze, kamenčić ili slična malena stvarca, kakovu djeca znadu uzimati u usta, unesrećeniku pomodri i pocrveni lice, oči mu se izbulje, a disanje prestane. Stavivši unesrećeniku medju zube komad drveta ili što slično, da te ne bi ugrizao, **odmah** udji desnim nešto previnutim kažiprstom u ždrijelo i nastoj izvaditi strano tjelešce. Tim postupkom ujedno se podraži na bljuvanje, pak se i njim kadšto strano tjelešce izbaci. Ako tim ne uspiješ, pritisni prsa i trbuh unesrećenikov uza stol, ormar, vrata ili drugu čvrstu podlogu i udaraj ga šakom po ledjima medju lopatice. Odmah treba prizvati liječnika, da u nuždi prореže dušnik i tim prokrči put zraku.

Strano tjelešce u želucu.

Kad tko (ponajviše dijete) proguta novac, gumb, i t. d., osjeća pritisak u želucu, bljuje ili mu je na

bljuvanje. Kadšto ne osjeća ništa. Neka jede zelja, zgnječeni (piré) krumpir, kruha, da bi se tom hranom strano tjelešce ovilo, te onda ne će povrijediti želudac i crijevo. Ako je progutana stvarca oštra (na pr. igla, čavao), treba odmah potražiti liječničku pomoć.

Strano tjelešce u nosu.

Kad komu zadje strano tjelešce u nos (ponajčešće djeci) n. pr. biser, kamenčić, zrno koje plodine, gumb i t. d., ne kušaj vaditi utisnutu stvarcu, jer bi je obično utisnuo još dublje u nos. Jedino što se smije, jest, da začepiš djetetu zdravu nosnicu, a na drugu neka snažno puše. Ako to ne pomogne, treba **što prije** potražiti liječničku pomoć.

Strano tjelešce u uhu.

Ako komu zadje u uho strano tjelešce, zrno žita, kamenčić itd., ne kušaj ga vaditi na pr. ukosnicom (harnadlom), jer bi ga obično utisnuo dublje, a mogao bi i ozlijediti bubnjić, nego prepusti liječniku, da ga izvadi. Ako se je u uho uvukao kakav kukac, ukapavaj u uho mlako ulje, pa ga će ono isplaviti.

Porodjaj.

Dijete se radja tako, da se maternica uz jake boli rodiljine (trudove) steže i istisne plod. Dijete

je pupkovinom u svezi s plodvom, koja je prirasla iznutra maternici, i koja se poslije porodjaja odljušti i izadje iz tijela. Ako nema uz rodilju liječnika ni primalje, najprije očisti prstom ili čistom krpicom omotanom oko prsta novorodjenčetu usta od sluzi, zatim čvrsto podveži čistom vrpcom pupkovinu, čim je prestala kucati, tri prsta daleko od dječjeg pupka, i još jedan put dva prsta dalje, pak prereži pupkovinu izmedju ta dva uzla. Dijete poslije toga zamotaj, i vrativši se k rodilji tari joj s ploštinom desne ruke donji dio trbuha, da bi se maternica bolje stezala i prije istisnula plodvu. Ako novorodjenče slabo viče i isprekidano diše (samo na mahove) blijeda ili modrocrvenkasta obraza, poštrcavaj ga i polijevaj hladnom vodom i pomaži mu umjetnim disanjem, ali dakako vanredno oprezno, jer bi uz iole veću snagu prelomio u novorodjenčeta tako mekane kosti.

Otrovanja.

Ako tko naglo oboli osobito poslije jela ili pila, ali i inače, moramo naslućivati, nije li se otrovao. Raspitajmo, što je bolesnik jeo ili pio, potražimo moguće tragove i ostatke otrova, pogledajmo, nije li bolesnik bljuvao, nisu li mu usne ili jezik zažareni i otečeni, pokriveni mjehurima ili opečeni, ne boli li ga želudac, ne znoji li se, nije li pospan ili jako žedan, ne spopada li ga smrtni strah, ne gubi li

svijest i t. d. Znakovi bit će različiti već prema tomu, kakav ili koliko i na koji način je toga otrova otrovanik uzeo.

U glavnomu razlikujemo jetke otrove, t. j. takove, koji izjedaju sluznicu ustiju, jezika, jednjaka, želuca i crijeva, i nejetke otrove, koji ne izjedaju. Jetke otrove dijelimo u kiseline (sumpornu, solnu, dušičnu, octenu, karbolnu, vitriol i t. d.) i lužine (kalijevu, natrijevu, salmijak, negašeno vapno itd.). Treba najprije ublažiti boli i nastojati, da otrov bude neškodljiv. Boli se blaže tako, da unesrećenik pije mnogo hladnoga mlijeka, bjelančevine, ulja, vode (čim se otrov i razredjuje), ili da mu ranjave usne, usta, jezik mažemo maslacem, masti, jajetom itd. Da se otrov učini neškodljivim treba unesrećeniku podati protuotrov.

Otrovanje kiselinom.

Sluznica usna i ustiju izjedena je i nabrana i značajne je boje: kod sumporne kiseline crnosmedja, kod dušične žuta, kod solne sivkastobijela, kod karbolne bjelkasta i t. d. Otrovanika boli u ustima, ždrijelu i želucu, bljuje kadšto krvavu bljuvotinu (kod otrovanja karbolom vonja po njemu), uz boli se često isprražnjuje (proljev), koža mu je hladna, znoj ju probija. **Otrovanje kiselinom dade se ustanoviti tako, da modri lakmusov papir, namočen**

u bljuvotinu, pocrveni. Kao protuotrov dajmo blagu lužinu (sodu bikarbonu, krede, magneziju, vapno sa zida, sapunicu i t. d.), pak pepeo, stučenu ljusku jajetovu u vodi, mlijeka, ulja, bjelančevine. **Ne draži na bljuvanje, jer bi kiselina nanovo izjedala jednjak i usta.**

Otrovanje lužinom.

Sluznica je ustiju zažarena, nabrekla, katkada bjelkastožuta. Boli u ustima, ždrijelu, jednjaku, želucu i crijevima. Bljuvanje smedje bezmirisne kadšto krvave bljuvotine, velika žedja, nadut trbuh, krvav proljev. **Otrovanje lužinom dade se ustanoviti tako, da crveni lukmusov papir, namočen u bljuvotinu, pomodri.** Kao protuotrov dajmo razrijedjenu kiselinu (razrijedjeni ocat, limunov sok, kiselo vino i t. d.), pak mlijeka, ulja, bjelančevine i t. d. **Ni u tom slučaju ne valja dražiti na bljuvanje.**

Otrovanje sublimatom.

Sluznica ustiju je sivkastobjelkasta; u ustima je tek po kovini; žega i boli u ždrijelu i želucu; bljuvanje sluzave, često krvave bljuvotine; proljev; krvava mokraća; neuredno disanje, često izostaje. Kao protuotrov služi sapunica, bjelančevina, mlijeko, uz to dajmo komadiće leda. Treba dražiti na bljuvanje: otrovanome zaturaj prst u ždrijelo, ili mu daj piti

mnogo mlake vode ili sapunice, pa kad ju popije, tišti mu rukom na želudac. Kad diše nepravilno i izostajući, treba umjetno disanje. Otrovanik sublimatom **ne smije da pije kiselo piće.**

Otrovanje fosforom (sa fosfornih žigica).

Boli u želucu; bljuvanje bljuvotine, koja miriši po češnjaku i svjetluca se u tami; žedja, proljev, sve veća slabost. **Nedaj ni mlijeka, ni ulja, ni drugu koju masnu tekućinu,** jer se u njoj fosfor lako topi i po tomu još brže prelazi u krv. Treba dražiti na bljuvanje. Otrovanik fosforom treba da pije svjetlocrvenu rastopinu kalijevog hipermangana.

Otrovanje arsenovim spojevima (šveinfurtsko zelenilo).

Žega u vratu; bljuvanje često krvave bljuvotine; boli u želucu i trbuhu; vodeni i krvavi proljev; grčevi. Treba dražiti na bljuvanje i podavati magneziju, sapunicu i t. d. kao kod otrovanja kiselinama. **Otrovanik ne smije da pije kiselo piće.**

Otrovanje bakrenim spojevima (obična mjedenka, Grünspan).

Kod otrovanja bakrenim spojem osjeća otrovanik bakren tek u ustima, povraća modru i zelenu

bljuvotinu, boli ga u želucu i crijevima; proljev krvavih, kasnije crnih izmetina; grčevi, klenut. **Ne daj mu ni ulja, ni masti, ni kiselog pića.** Podraži na bljuvanje i daj mlijeka, bjelančevine, magnezije, leda.

Otrovanje eterom (petrolejem, benzinom, kloroformom).

Kod otrovanja eterom osjeća otrovanik boli u vratu i želucu, lice mu je zažareno, isprva je kao pijan, zatim je besvjestan; bljuvanje, proljev; disanje je površno; dah mu zaudara po eteru, petroleju itd. Podraži na bljuvanje, daj mu mlijeka, bjelančevine, crne kave, polijevaj ga hladnom vodom i izvadjaj umjetno disanje.

Otrovanje ciankalijem.

Kod otrovanja ciankalijem je lice modričasto, oči bliješte, zjenice su raširene, koža je hladna i znojna, disanje teško i sporo, besvjestica. Dah miriši po gorkim mandulama. Podraži na bljuvanje, daj za piće kalijev hipermangan rastopljen u vodi do tamnocrvene boje, polijevaj ga hladnom vodom i izvadjaj umjetno disanje.

Otrovanje morfijem (opijem).

Kod otrovanja morfijem osjeća otrovanik glavobolju, šum u ušima, spopada ga omaglica, bljuvanje,

besvjestica; bilo bije veoma polako; disanje je površno, nepravilno; **zjenice očiju su napadno uske (kao glavica od gumbašnice).** Podraži na bljuvanje, daj mu piti crne kave, ruskog čaja ili kavsku žlicu tanina rastopljenu u pô litre vode. Polijevaj ga hladnom vodom i izvadjaj umjetno disanje.

Otrovanje nikotinom (cigarom, duhanom).

Kod otrovanja nikotinom osjeća otrovanik žegu u ždrijelu, glavobolju, draži ga na bljuvanje; koža je blijeda i znojna; bljuvanje, omaglica; ruke i noge mu drhću. Prva je pomoć jednaka kao kod otrovanja morfijem.

Otrovanje atropinom (belladonna; paskvica, devesina, vinika, kurjača; Tollkirsche).

Kod otrovanja atropinom osjeća otrovanik suhoću i žegu u ustima, teško guta; koža lica i čitavog tijela suha je i crvena (kao kod škrleta); žedja, velika uzrujanost, buncanje, pače bjesnilo; **zjenice očiju napadno široke;** bilo bije jako i brzo. Prva pomoć kao kod otrovanja morfijem, a uz to oblaži mu glavu hladnim oblozima i daj klistir s octom.

Otrovanje gljivama (smrčkom, muharom).

Kod otrovanja gljivama nastaje mučnina, glavobolja, bljuvanje, boli u trbuhu, proljev; lice je blijedo, pokrito hladnim znojem; zjenice su očiju raširene; bilo bije lagano; omaglica, besvjestica, grčevi. Prva je pomoć kao kod otrovanja morfijem.

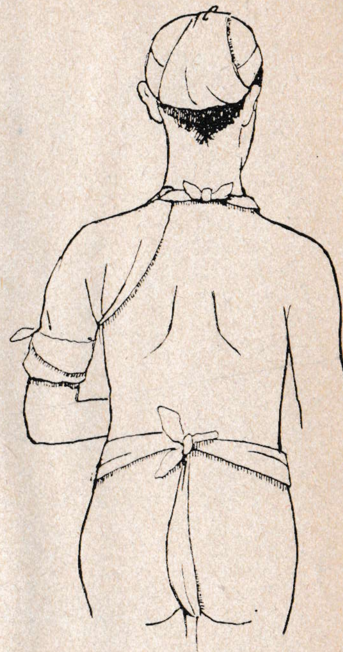
Otrovanje otrovnim mesom ili otrovnim kobasicama.

Kod otrovanja otrovom od mesa ili od kobasica nastaje suhoća u ustima, žedja, bljuvanje, proljev ili rjedje zatvor, glavobolja; očne su zjenice raširene. Uz to nastaju smetnje vida (otrovanik vidi dvostruko), omaglica, besvjestica. Prva je pomoć kao kod otrovanja morfijem.

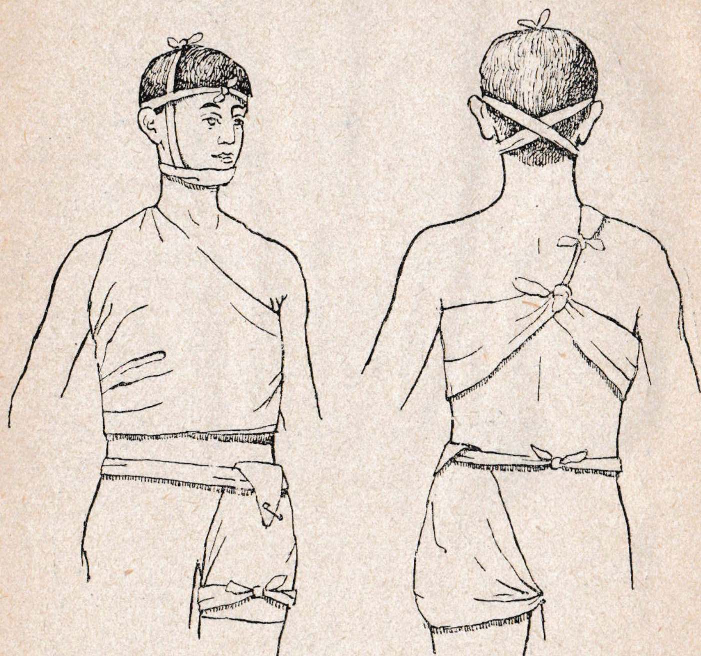

Slika 22.

Slika 23.

Razni zavoji trouglastim rupcem.

Slika 24.

Slika 25.

Razni zavoji trouglastim rupcem; na bradi ovojem.

Slika 26.

Razni zavoji trouglastim rupcem; na nosu ovojem.

Slika 27.

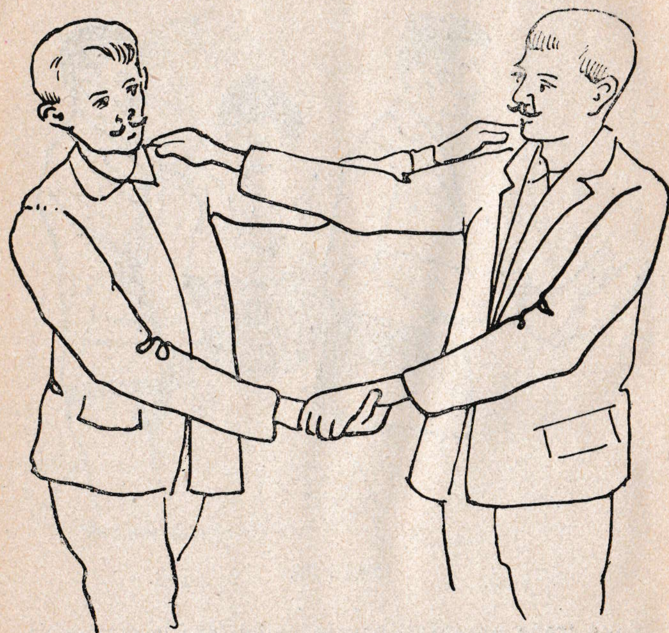
Slika 28.

Razni zavoji trouglastim rupcem.

Slika 29.

Kako treba prenašati unesrećenika (ako je prelomljen okrajak slika 17.).

Slika 30.

Kako treba prenašati unesrećenika (ako je prelomljen okrajak slika 17.).